

УДК 331.108

Сухіна О.М.¹, Бодюк А.В.²

¹ к.е.н., с.н.с., старший науковий співробітник

Відділу екосистемних послуг та природоохоронних територій

Інституту демографії та досліджень якості життя ім. Михайла Птухи

Національної академії наук України

² к.е.н., с.н.с., науковий керівник Науково-дослідного закладу «Ресурси»

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ В СИСТЕМІ НАН УКРАЇНИ

До найпрестижніших показником творчості науковців є отримання Нобелівської премії. У 2025 р. Нобелівський тиждень стартував із 6 жовтня, що також підкреслює актуальність цієї міжнародної науково-практичної конференції. Окремі вчені навіть двічі ставали лавреатами Нобелівської премії. Як нам відомо, серед лавреатів Нобелівської премії немає українців за громадянством, але Україна є Батьківщиною семи нобелівських лавреатів. На 22-й престижній конференції "THE INTERNATIONAL MEDICINE AND BIOSCIENCES CONFERENCE 2026" заплановано виступ 21 Нобелівського лауреата. Ця конференція буде проходити в Дубаї (ОАЕ) 13-15 лютого 2026 року. Науковцям з України складно поїхати на таку потужну конференцію, якщо вартість участі складає від 340 до 1700 доларів США, залежно від типу участі і терміну оплати (чим швидше оплата, тим дешевша участь). А ще ж - переліт до Дубаї. То 340 доларів США - то для студентів.

Після того, як проголошено 24 серпня 1991 року ухваленням ВР УРСР Акту проголошення незалежності України, у неї виникли проблеми розвитку економіки, зокрема і фінансові, бюджетного фінансування державних підприємств, навчальних закладів.

З проголошенням незалежності у національній науці відбулися значні зміни, пов'язані з її реформуванням, фінансовими труднощами. Створювалися нові наукові установи. Діючі отримали більше самостійності, зокрема і можливостей співпраці у різних формах з міжнародною науковою спільнотою. Але українські наукові заклади потерпали від дефіциту фінансування. У них відбувався і відтік кадрів. У них знаходилася застаріла матеріально-технічна база. За фінансових проблем у наукових установ виникли і проблеми оплати участі науковців у виїзних конференціях.

Зауважимо, що тематика згаданої конференції перекликається із черговими виборами Президента Національної академії наук України, які проходили 7 жовтня 2025 р., тобто під час війни. Тут необхідно зважати на той момент, що між науковими кадрами із точних наук та гуманітарних є глибока прірва. Якщо у вчених з технічних наук в Україні є відносний порядок, бо там потрібно мати патенти зі справжніх винаходів, то багато

вчених з економічних наук лише штампують дисертації, далекі від реальної економіки. Тобто, такі науковці далекі не те, що від високої науки, а від науки взагалі. Про це часто з'являються новини, і про академічний плагіат [1]. Після минулих виборів один із тих, хто балотувався на цю високу посаду, подав до суду на НАН України. Можливо, це буде і в цьому році, бо й війна таких пройдисвітів і лже-вчених не зупиняє.

То чому ж українські вчені в Україні не могли стати Нобелівськими лауреатами, а як тільки виїхали за кордон, так і стали? Тому що в Україні не всюди створені умови для розвитку вчених, в багатьох наукових установах, і в системі НАН України, процвітають родинні клани, а дисертації талановитих учених не пропускають. Окремі особи нечесним шляхом зайняли місця начальників, і виконують роль лише менеджерів у науці, змушуючи підлеглих дописувати їх прізвища, і ламаючи їх долі. Таких лже-вчених не знають не лише за кордоном, але і в Україні в цілому.

Наразі у державі є можливість, аби пришвидшити вступ до Європейського Союзу, поліпшити систему управління людськими ресурсами, і в Національній академії наук України, і в інших наукових структурах, і, зокрема, в частині атестації наукових кадрів.

Саме з Японії у 30-ті роки ХХ століття пішов лозунг: "Кадри вирішують все!". І там є позитивний результат. То доцільно Уряду нашої держави задуматися: якими є наукові кадри в Україні, якщо за 125 років ще немає Нобелівського лауреата. І почати необхідно з розробки критеріїв для адекватної атестації наукових співробітників. На даний час атестації українських вчених проходять без будь-яких критеріїв: можна опублікувати лише одну наукову статтю за 5 років, і з нею прийти на атестацію, і якщо це своя людина у начальства, то її атестують; пропускають неякісні дисертації, і незаслужено висувують на високі посади. А якщо висловлювання талановитих учених йдуть урозріз із думкою начальства, то такого науковця не атестують, і таке триває десятиліттями. У ЗМІ є статті про позбавлення наукових ступенів тих лже-вчених, дисертації яких нафаршировані чужими текстами, тобто, мова йде про академічний плагіат, і в дисертаціях співробітників міністерств [1].

Для оптимізації управління людськими ресурсами в системі НАН України та інших академій розвивати державну кадрову політику, створити потрібні відповідні критерії. Така політика враховує атестацію вчених. В першу чергу доцільно перетрусити експертів, які дають наукові ступені, ретельно перевірити спецради із захисту дисертацій, особливо з економічних наук. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти повинно ефективніше працювати. Доцільно удосконалювати систему розвитку основ професіоналізму майбутніх учених в процесі фахової підготовки.

МОН України затвердити конкретні критерії для атестації науковців,

які б враховували: скільки статей повинен опублікувати за рік академік, член-кореспондент, професор, доктор наук, кандидат наук; скільки з них - одноосібних, скільки - за кордоном, скільки - у таких журналах, які входять до престижних наукометричних баз Scopus та WoS, і т. д. Скільки разів на рік виступати з науковими доповідями на міжнародних наукових конференціях та ін.

За кордон українським ученим на конференції їздити проблематично через низькі зарплати. І для них дорогі публікації в журналах престижних наукометричних баз Scopus та WoS,

Висновки. Щоб вчені найбільше служили людству, державі створити відповідні умови, як у зарубіжних державах. Бо низка Нобелівських лауреатів навчалися або працювали в Україні, а премію отримали лише після міграції. Управління людськими ресурсами в системі НАН України спрямовати на розвиток та ефективне використання кваліфікованого персоналу для досягнення головної мети - високої науки. Атестацію наукових кадрів проводити із врахуванням чітких критеріїв, затверджених Урядом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. МОН: чотирьох науковців позбавили ступенів через плагіат у дисертаціях. - Дата публікації: 28 квітня 2025 року. - URL: <https://www.ukr.net/news/details/society/110995245.html>.